

Обстеження осіб з порушеннями навички письма

Обстеження осіб з порушеннями навички письма

Метою обстеження дітей з порушеннями читання і письма є виявлення симптоматики, причин та механізмів цих порушень. У процесі психолого-педагогічного та логопедичного обстеження визначають ступінь вираженості, характер, тип порушення, що дає можливість правильно визначити основні напрями корекційно-логопедичного впливу.

Під час обстеження дітей з порушеннями читання і письма обо- в'язково враховують стан слуху, зору, нервової системи, пізнавальної діяльності дитини, які визначають лікарі-спеціалісти.

Обстеження проводять з урахуванням таких основних принципів, як: принцип комплексності, системності, **патогенетичний**. діяльнісного підходу, **особистісний** та принцип розвитку.

Зміст обстеження охоплює такі розділи:

1. Анкетні дані, вивчення медико-педагогічної документації та анамнезу

Аналіз шкільних зошитів учнів, різних видів їхніх письмових робіт:

- списування тексту; * слуховий текстовий диктант;
- самотійний підпис слів під предметними **малюнками**, складання речень за сюжетними малюнками;* творче самотійне письмо (переказ, твір).

Мовний матеріал диктантів має відповідати програмним вимогам та віку дитини. У диктантах мають бути слова, насичені опозиційними звуками, літерами, подібними за **оптико-просторовими** або графічними ознаками.

На основі **аналізу** письмових робіт учнів складають таблицю дисграфічних помилок, визначають найтипівіші помилки. З огляду на характер допущених помилок, логопед добирає комплекс завдань, спрямованих на виявлення можливих причин допущених помилок.

2. Обстеження стану мовленнєвого розвитку дитини

Під час обстеження дитини велику увагу звертають на будову органів периферичного **відділу артикуляційного** апарату, стан мовленнєвої моторики, звуковимови, словникового запасу, граматичної будови мовлення та зв'язного мовлення. **Всі** компоненти мовлення обстежують за загальноприйнятою методикою.

3. Дослідження сукцесивних функцій

1) Відтворення ряду складів

Дитині пропонують відтворити ряд складів. *Інструкція:* «Слухай і повторюй за мною».

Спочатку пропонують відтворити ряд, що складається з 3—4 складів, утворених зі звуків, віддалених за акустико-артикуляційними ознаками, потім — близькими за

своїми ознаками: ла-ба- да\ра-па-та-ла: па-та-на-ма\ми-но-ла-ву\ са-са-за\ра-ла-ра-ла.

2) Вивчення слухомоторної координації

Відтворення звукових ритмів із поступовим ускладненням завдання..

Інструкція: «Послухай, як я постукаю, і після того, як я закінчу, постукай так само. Один. два. три (3 рази)».

/ //; // /: /, // /: /, / / /.; / . ///; /// / та ін.

Наводять серію ударів або коротких плескань із довгими або короткими інтервалами:

а) прості ритми:

/: // ; /// : /// ; /// ;

б) складні **ритми:** ,// //; //,/,/: / ///.; / ///; ,// / / / та ін.

3) Відтворення рухового ряду (тест на реципроктну координацію рухів)

Відтворити серію, яка складається з 6 рухів: одна рука – пальці в кулаці, друга – пальці розтиснені. Рухи повторювати по черзі.

4) Відтворення ряду геометричних фігур, днів тижня, місяця, числового ряду

4. Дослідження сприймання мовлення на фонетичному рівні

Застосовують складові таблиці Штерна, Б. Покрозського.

Інструкція: «Повторюй за мною склади: ра, шо, ла. су, то, го, рі, ха, ми, но, ро, се, за, ми, ге, си, рак, гам, гок, рас, рен, нем, док, роб. шаз, тор, сак, вау, бом, шар, око. бро, гра. нио, бла, тру, амо, зри, кри, вне».

5. Дослідження короткотривалої мовнослухової пам'яті

1) Запам'ятовування та відтворення ряду слів (5–7 слів)

Інструкція: «Уважно послухай слова, запам'ятай їх і повтори у тій самій послідовності: квітка, річка, дошка, хмара, стіл, школа».

2) Запам'ятовування та відтворення пар слів

Інструкція: «Уважно послухай і запам'ятай пари слів, повтори їх: курка – яйце; жук – крісло; ножиці – різати; небо – рак; лялька – гратися; риба – пожежа; учень – школа; дерево – корова».

3) Запам'ятовування та відтворення речення (5–7 слів)

*Інструкція: «Послухай речення, запам'ятай та повтори:
У гущавині лісу заховалося чудове озерце»,*

4) Запам'ятовування та відтворення трьох пар речень

Інструкція: «Послухай речення і повтори».

Спочатку пропонують відтворити пару простих за будовою речень, потім – пару простих поширених речень, які пов'язані між собою за змістом. Речення третьої пари – прості, поширені, не пов'язані між собою за змістом.

1. Мама готує вечерю. Яскраво світить сонце.

2. Сьогодні йшов рясний дощ. Завтра в лісі буде багато грибів.

3. Машина зупинилася біля нового будинку. На лісовій галявині ростуть чудові квіти.

6-10. Дослідження мовних операцій

6. Дослідження синтаксичних узагальнень, аналізу та синтезу

1) Складання речень зі слів, які подані в початковій формі

Інструкція: «Послухай слова і склади з них речення»:

а) порядок слів у реченні не змінений (наприклад: *Дівчинка, читати, книжка*); б) порядок слів у реченні змінений:

На, дощ, іти, вулиця. Машина, дорога, по, їхати.

2) Синтаксичний аналіз речення. Визначення кількості та послідовності слів у реченні

Інструкція: «Послухай речення і назви в ньому слова за порядком. Цифрою визнач кількість слів у реченні:

Діти малюють. Дівчинка збирає ягоди. Машина їде по дорозі. Лісова стежина привела хлопців на галявину».

3) Складання речень за схемою

Інструкція: «За поданою схемою склади речення (або) підбери речення відповідно до схеми:

Риба живе у воді. Яскраво світить сонце».

4) Поділ суцільного тексту на речення

Інструкція: «Прочитай текст, поділи його на речення:

Налетіла гроза вдарила вогняна стріла в стовбур дуба затремтіли гілки загорілося верховіття лив дощ а дуб горів».

7. Дослідження морфологічних узагальнень, аналізу та синтезу

1) Вживання іменників в однині й множині в різних відмінках

Учням пропонують виконати усні або письмові вправи. *Інструкція:* «Я назву речення, але навмисне допущу в ньому

помилку. Виправ її та повтори речення правильно. Розкрий дужки, постав слово у відповідній граматичній формі:

(Хлопчик) пішли до лісу. На сосні сиділи (білка).

(Дятел) шукали у корі комах. Білочка виглядала з (дупло). Під (дерево) дрімав зайчик. Бджоли кружляли над (квітка). Мишка сховалася в (нірка)».

2) Узгодження іменників із прикметником за родом та числом

Завдання 1.

Інструкція: «Запиши (назви) ознаку і назву предмета, підбери відповідний іменник до прикметника і навпаки:

червона... (яблуко, мак, зірочка, черевики); круглий... (тарілка, годинник, колесо, апельсини), радісний... (настрій, усмішка, обличчя, діти), лисиця... (рудий, руда, руде), хліб (свіжий, свіжа, свіжий, свіжі):

море... (спокійна, спокійне, спокійний, спокійні): дні... (весняний, весняні, весняна, весняне)».

Завдання 2.

У письмовій формі.

Інструкція: «Прочитай речення, допиши закінчення прикметників:

Біля заводу зупинилась вантажн... машина. За селом простяглися зелен... луки. В садку виросло молод., дерево. Будинок збудували з червон... цеглин. Ми збирали стигл... клюкву».

3) Диференціація однини й множини дієслів

Завдання 1.

Інструкція: «Склади речення за малюнком (або) спиши, розкриваючи дужки. Постав слова в дужках у необхідній граматичній формі:

<i>а) Хлопчик грається.</i>	<i>б) Дівчинка поливає квіти.</i>
<i>Діти граються.</i>	<i>Діти поливають квіти.</i>
<i>Хлопчик (гратися).</i>	<i>Дівчинка (поливати) квіти.</i>
<i>Діти (гратися).</i>	<i>Діти (поливати) квіти».</i>
Завдання 2.	

Інструкція. «Прочитай речення. Знайди в ньому помилку і виправ її:

Діти грається на вулиці. Яблука лежить на столі. Сашко зліпили снігову бабу».

4) Визначення спільної частини слів

Інструкція: «Послухай слова і визнач у них спільну частину:

хлопчик, пальчик, зайчик, стільчик, м'ячик; вишенька, Мішенька, ніженька, рученька; прийти, приїхати, присісти, прилетіти: злізти, зняти, зв'язати, злетіти; ліс, лісовий, лісник, лісок; сад, садити, садовий, садівник».

8. Дослідження фонематичної диференціації звуків

1) Відтворення складів з опозиційними звуками

Інструкція: «Слухай і повторюй за мною:

та-да-та; па-ба-па; са-ша; ла-ра-ла; ма-мя; ли-лі; са-за; за-ца».

2) Впізнавання звуку серед ряду інших складів, слів

Гра «Спіймай звук».

Інструкція: «Як почувеш заданий звук, плесни у долоні:

[С]: м, с, р, з, с, ц, ш, с, з, с;

[С]: са, ша, за, ри, со, цо, ше, се, це, си, зи;

[С]: смак, шпак, цап, захід, сік, коза, коса, мишка, миска, оса, коза».

3) Повторення слів-паронімів

Інструкція: «Повтори за мною слова:

коза — коса; мишка — миска; цап — сап; кит — кіт; ліс — лис; рис — ріс».

4) Добір малюнків зі звуками, близькими за акустико-артикуляційними ознаками

Інструкція: «Назви малюнки, відбери лише ті, в назвах яких є звук [Ц]: *циркуль, коса, заєць, яйце, сорока, змія, вода, сонце*».

5) Виявлення стану сформованості фонематичних уявлень

Завдання і.

Інструкція: «Не називаючи малюнки, розклади їх на дві купки: перша зі звуком [С], друга – зі звуком [Ш]».

9. Дослідження стану кількісного та нс:лідовного фонематичного аналізу та синтезу

1) Визначення спільного звука в словах

Інструкція: «Послухай уважно слова і визнач у них спільний звук: *солома, стіл, просо, роса, ліс; коза, заєць, гудзик, віз, гніздо*».

2) Визначення місця звука в слові

Інструкція І: «Визнач місце звука [Р] у словах: *ромашка, звір, урок, верблюд, рак, море*».

Інструкція 2: «Назви перший звук (запиши тільки першу літеру) в словах: *берег, поріг, зима, сонце, око, вата, фокус, автомобіль*».

Інструкція 3: «Назви останній звук у словах (запиши останню літеру)».

3) Визначення кількості та послідовності звуків

Інструкція 1: «Назви малюнок, поклади під ним стільки фішок, скільки звуків у слові. Назви звуки за порядком, скільки всього звуків у словах: *мир, мак. ліс. кіт. коса, вовк, слон, диван, пальто*».

Інструкція 2: «Покажи (запиши) цифрою кількість звуків у словах: *мак, стіл, цукор, кінь*».

Інструкція 3: «Придумай слово, в якому 3, 4, 5, 6 звуків».

Інструкція 4: «Зі звуків склади слово: *к, и, т; л, с, і*».

10. Дослідження складового аналізу та синтезу проводять аналогічно фонематичному аналізу.

Приклади завдань:

1. Назвати (записати) у слові перший, останній, **другий** склади.
2. Назвати (записати цифрою) кількість складів у слові.
3. З поданих складів скласти слово: *ка-со-ро, во-ре-де, со-вей- ло, ро-мет, душ-по-ка, го-ник-дин*.

11. Дослідження стану звукобуквених асоціацій та графічних образів букв

1) Співвідношення звука з літерою

Інструкція: «Я називаю звуки, ти записуєш букви».

а) Диктант акустично далеких та близьких приголосних звуків:

т-н, к-л, р-м, н-ш; п-б, д-т, з-с, ц-щ.

б) Диктант голосних звуків: *а-о, и-у, і-и, е-о.*

2) Усне описання літер за уявленням, порівняльний аналіз літер: и-ш, о-а, т-иі, п-т, п-г, в-д, и-у, ш-щ, и-ц, ж-х, б-е, о-с.

12. Дослідження графомоторних навичок

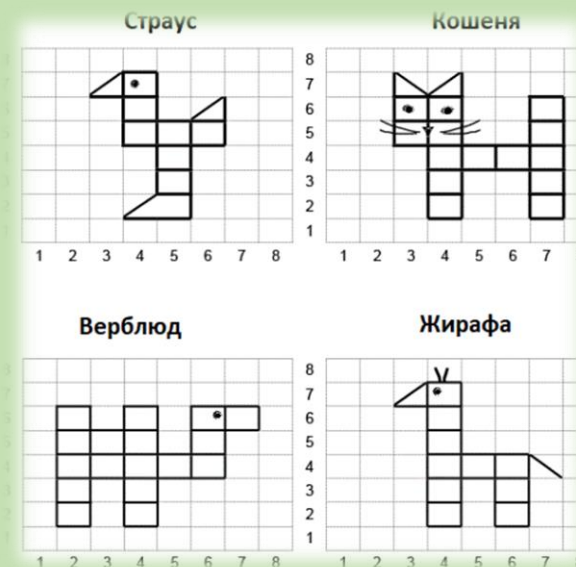
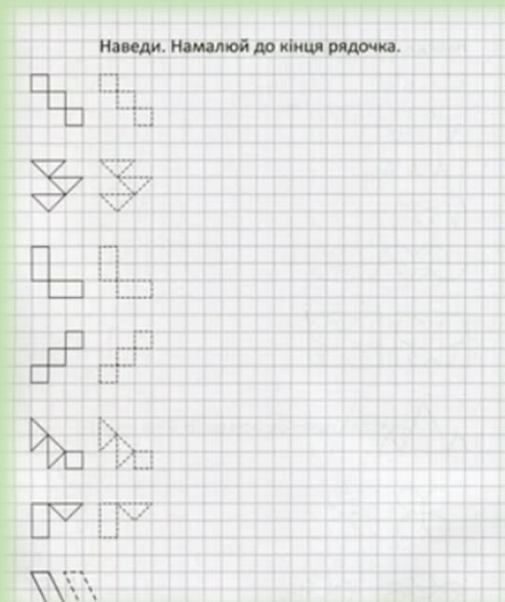
1) Графічні проби

1. Відтворення графічного малюнка.

2. Продовження орнаменту.

2) Проби на оптико-кінетичну організації рухів (праксії пози)

Інструкція: «Доторкнись великим пальцем правої руки до середнього пальця (пальчикова гімнастика)».

3) Проби на динамічну організацію рухів

Інструкція: Повтори серію з трьох рухів («Пальчики вітаються», «Кулак-ребро-долоня »).

13. Дослідження стану сформованості зорово-просторових функцій ***З'ясування просторових уявлень та зорово-просторової орієнтації:***

а) Виявлення вміння орієнтуватися у власному тілі, розрізнявати праву та ліву його частини. Виконання мовленнєвої проби Хеда: доторкнутися правою рукою до лівого вуха, до правого ока тощо.

б) Виявлення вміння орієнтуватися на аркуші паперу.

в) Виявлення вміння орієнтуватися в навколишньому просторі: визначення просторового розташування предметів (*«Назви предметів, які знаходяться ліворуч, праворуч від тебе»*) виявлення вміння орієнтуватися в схемі тіла людини, яка сидить навпроти (*«Покажи мою ліву руку, праве вуха» тощо*); виявлення розуміння просторових співвідношень між предметами та прийменникових конструкцій (*«Хто стоїть біля, перед, за, між...»*).

14. Дослідження самоконтролю на письмі

Інструкція 1: «Порівняй текст, записаний праворуч із зразком, виправ помилки».

Зразок

Овочі дуже корисні. їх можна вживати як сирими, так і вареними. Страви з різних овочів треба їсти щодня.

Овочі дуже каришні. їх можна вживати як сирими, так і вареними. Страви з різних овочів треба їсти щодня.

15. Стан процесу читання (характер читання складів, слів, речень різної складності), швидкість та спосіб читання (побуквене, поскладове, цілими словами, словосполученнями).

Проведення такого комплексного психолого-педагогічного та логопедичного обстеження дасть змогу логопеду та вчителю початкових класів визначити основні напрями корекційної роботи та здійснювати вплив на ті психічні функції та операції, порушення яких зумовлює труднощі в опануванні навичок письма та читання.